

8 februari 2011 dinsdag

Kijk verder dan scenario schuldig

SECTION: Blz. 2

LENGTH: 758 woorden

SAMENVATTING

Politie, justitie en rechters moeten op een meer wetenschappelijke manier onderzoek doen, en preciezer rapporteren. Dat voorkomt rechterlijke dwalingen, schrijft rechtspsycholoog Peter van Koppen in zijn nieuwe boek *Overtuigend bewijs*, dat donderdag verschijnt. Rechters zeggen dat het beoordelen van bewijsmiddelen een juridische discussie is. Maar dat is het juist niet.

VOLLEDIGE TEKST:

Het meest schrijnende voorbeeld van wat er mis kan gaan bij het beoordelen van bewijsmiddelen, vindt Van Koppen de Zwartewaalse incestzaak uit 1998. Een vader zou jarenlang zijn dochter hebben misbruikt, vanaf haar vierde levensjaar tot haar zestiende. Die man is uiteindelijk veroordeeld op basis van drie bewijsmiddelen. Ten eerste de geboorteakte, waaruit blijkt dat het zijn dochter is, en die bewijst dat ze minderjarig was op het moment van het vermeende misbruik. Dan was er de aangifte van het meisje, het tweede bewijsmiddel. Dat is op zich niet genoeg, en daarom gebruikte het gerechtshof een derde bewijsmiddel: de man had verklaard dat hij al die tijd in hetzelfde huis had gewoond als zijn dochter.

Dat laatste is natuurlijk geen echt bewijsmiddel. Ook liefdevolle vaders die nooit iets misdaan hebben, wonen bij hun dochters in huis. En toen Van Koppen verder in de zaak dook, kwam hij nog meer problemen tegen. De familie woonde met vier kinderen in een kleine doorzonwoning, die maar 8,35 meter lang was. Er woonde ook nog een tijdje een echtpaar bij in, dat logeerde er. Als er misbruik was geweest, dan moest dit dus wel opgemerkt worden. Bovendien bleek het meisje al vaker aangiften van misbruik te hebben gedaan, die onwaar bleken. En ook bleek haar maagdevlies op haar zeventiende nog intact, iets dat ook strijdig is met de verklaringen. Toch hield de veroordeling stand, ook bij de Hoge Raad.

Hoe kan dit gebeuren? Het probleem is volgens Van Koppen dat bij opleidingen voor juristen te weinig aandacht is voor de wetenschappelijke theorie achter waarheidsvinding. Dat doet elke wetenschap anders, maar de kennis hierover maakt nauwelijks meer onderdeel uit van een rechtenstudie. Rechters zien in bewijs een juridische constructie. Maar dat is het niet. Het is een feitelijke beslissing, heeft iemand het gedaan of niet. De juridische discussie is of het moord is of, als het in een opwelling gebeurde, doodslag. Daar komt bij dat echte twijfel maar in een klein aantal zaken voorkomt, gemiddeld zo'n 5 procent. In de andere zaken is het bewijs overduidelijk.

Schiedammer parkmoord Van Koppen (57) is hoogleraar rechtspsychologie aan de Vrije Universiteit en de Universiteit van Maastricht. Hij treedt vaak op als deskundige in strafzaken. Hij raakte bekend bij het grote publiek toen hij aan de bel trok over de Schiedammer parkmoord. Later bleek dat er inderdaad een onschuldige was veroordeeld voor het misbruiken en vermoorden van een tienjarig meisje in 2002. Hij adviseerde na de affaire de politie over methoden om het onderzoek te verbeteren. Na de Schiedammer parkmoord zijn rechters voorzichtig geworden, en dat is ook niet nodig. Het percentage vrijspraken is van 5 naar 9 procent gestegen, dat lijkt mij veel te hoog. Rechters moeten ook niet te voorzichtig zijn, ze moeten ook durven.

Van Koppen onderzoekt met studenten uit Maastricht oude politieonderzoeken in het project Gereede Twijfel. Daarin worden oude strafzaken waarin twijfel is opnieuw tegen het licht gehouden. De belangrijkste les: er zijn meer scenario's nodig. Nu is er vaak maar één scenario, dat helemaal wordt uitgespit, het scenario schuldig. Daar wordt al het verzamelde bewijs aan opgehangen. Maar als je tot een zuivere bewijsvoering wil komen, dan moet je ook scenario's onderzoeken die uitgaan van de onschuld. Die scenario's moet je dan zoveel mogelijk uitsluiten.

Bij de politie gebeurt dit vaak al. „Aan het begin van een onderzoek wordt heel breed onderzoek gedaan door de politie. Naar sporen, naar de familie, vrienden en collega's van het slachtoffer, een passantenonderzoek. Dat gebeurt in de wetenschap dat veel van dat werk na een tijdje overbodig blijkt, maar je moet alle zoeklijnen nagaan. Als er een voor de hand liggend scenario is, zie je vaak dat dit helemaal wordt uitgewerkt, maar dat daarbij andere scenario's uit het oog worden verloren.

Dit betekent niet dat er nooit naar de alternatieve scenario's is gekeken. „Maar rechercheurs leggen dat niet systematisch vast in het politiedossier. Als dat zou verbeteren, kan de rechter ook veel zuiverder nagaan hoe de besluitvorming tot stand is gekomen.